

Demokrat Parti Dönemi'nde Muğla'da Siyasi Hayat¹

Osman KÖSE², Bayram AKÇA³

Öz

Araştırma Makalesi

II. Dünya Savaşı sonrası oluşan ortam Türkiye’de çok partili hayatın gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştu. Gelinen süreç ve yaşanan olaylar sonrası ilk olarak 18 Temmuz 1945’te Milli Kalkınma Partisi, ardından da 7 Ocak 1946 tarihinde Demokrat Parti Türk siyasi hayatında yerini almıştı. Böylelikle uzun yıllar tek parti iktidarı tarafından idare olunan Türkiye, ilk defa çok partili hayata geçmeyi başarmıştı. Demokrat Parti’nin Türk siyasi hayatında yer alması ülke için bir dönüm noktası özelliği taşımaktadır. Demokrat Parti Başbakan Adnan Menderes liderliğinde 1950 yılından itibaren on yıl iktidarda kalmış ve Türk siyasi hayatında birçok değişim ve dönüşümü gerçekleştirmiştir. Bu dönem süreç ve sonuçları itibarıyla hâlâ tartışılmaya devam edilmektedir. Bu çalışmada 1950, 1954, 1957 seçimleri ve Demokrat Parti dönemi Muğla’da siyasi hayat konusunda bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Muğla, Demokrat Parti, Siyasi Hayat

Political Life in the Democrat Party Period in Muğla

Abstract

Research Paper

Environment consisting of a multi-party in Turkey after World War II had demonstrated once again the necessity of life. Following the coming process and events, the Democrat Party took its place in the Turkish political life on July 18, 1945, first on the National Development Party, and then on January 7, 1946. Thus, for many years, which shall be managed by a single party ruling Turkey, multiparty first time he was able to come to life. The participation of the Democrat Party in Turkish political life is a turning point for the country. The Democratic Party has been in power for ten years since 1950 under the leadership of Prime Minister Adnan Menderes and has made many changes and transformations in Turkish political life. This period is still being debated in terms of the process and its results. In this work, information will be given about the political life in the elections of 1950, 1954, 1957 and the Democratic Party period in Muğla.

Keywords: Muğla, Democrat Party, Political Life

Makale Bilgileri / Article Info

Alındığı Tarih / Received 29.05.2018

Kabul tarihi / Accepted 13.08.2018

¹ Bu çalışma Osman Köse'nin Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen "Muğla'da Siyasi Hayat (1946-2011)" adlı Yüksek Lisans tezinden üretilmiştir.

² Öğr. Gör., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölüm Başkanlığı, osmankose@mu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-7393-6799>

³ Prof. Dr., Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Tarih Bölümü, abayram@mu.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0002-5572-9566>

1. 1950 Seçimleri ve Muğla

14 Mayıs 1950 seçimleri yaklaşırken Muğla'daki siyasi partilerde seçimle ilgili hareketlilik gün geçtikçe artıyordu. CHP 1946 seçimlerinde Muğla'da almış olduğu yenilginin bir anlamda telafisini yapmak, özellikle 1946 öncesi gücüne tekrar dönmek ve eski ihtişamlı günlerine ulaşmak için çalışmalar başlatmıştır.

CHP İl İdare Kurulu'nun yaklaşan seçimler öncesi 8 Mayıs 1949 tarihinde CHP Genel Sekreterliği'ne gönderdiği belgede seçimin kazanılması için Muğla ilinde yapılması gerekenler bir bir anlatılarak tedbirler alınması gerektiği belirtilmiştir (BCA, 490.100.375.1583.1.).

Bunlar arasında devlet dairelerinde işi olan vatandaşların işlerinin yapılmasında azami kolaylıklar gösterilerek vatandaşın gönlünün kazanılması ve partiyi ve hükümeti kötüleyen, bu gibi zararlı fikir ve beyanda bulunan, komünistlik taraftarı görünen memurların derhal görevinden uzaklaştırılması gibi kararlar vardı. Seçim Kanunu'nda değişiklik yapılmalıydı. Parti teşkilatı tarafından halka gidilmeli ve halkı ikna çalışmaları yapılmalıydı. Bu işle yetkili kişilerin hitabet ve ikna kabiliyeti güçlü olmalıydı. Partiye ait Ulus Gazetesi'nin fiyatı düşürülmeli ve halka ulaştırılması sağlanmalıydı. Merkezden gönderilen sayının ilin köy ve kasabalarını dolaşmaya yeterli olmamasından dolayı bu sayının artırılması istenmekteydi. İlin temel geçim kaynağı olan tütünün alımlarının artırılması halkın hükümete ve partiye olan güvenini arttıracaktı. Yine gönderilen belgede ilginç bir bölüm karşımıza çıkmaktadır. Bu bölümde, halen köy ve kasabalarda çalışmakta olan enstitü mezunu bazı öğretmenlerin bu günkü durumlarının çok tehlikeli olduğu, bunların hükümete ve partiye söz ve fiille muhalefet ettikleri, bu muhalefetin engellenmesi gerektiği, bunun içinse bu öğretmenlerin ait olduğu dairelerce kontrol altında tutulmaları ve seçimden önce buldukları bölgelerden uzaklaştırılmaları tavsiye edilmekteydi (BCA, 490.100.378.1583.2.).

Bunun için öncelikli olarak 17 Şubat 1950'de 1936–1939 yılları arası Muğla'da valilik yapan, bu süre içinde Muğla'nın modern bir şehir olmasında büyük çaba sarf eden, Muğla'ya birçok eser bırakan ve halk tarafından sevilen Recai Güreli CHP Müfettişi olarak Muğla'ya tayin edildi (Muğla'da Halk, 18 Şubat 1950). 16 Mart 1950'de Muğla'ya gelen Recai Güreli Cumhuriyet Meydanı'nda kalabalık bir partili tarafından karşılandı ve burada kendisine sevgi gösterisinde bulunuldu. Daha sonra İl Başkanı Ethem Serim ile birlikte halkla temaslarda bulunarak onların sorunlarını dinledi (Muğla'da Halk, 18 Mart 1950).

Recai Güreli'nin Muğla'ya CHP Müfettişi olarak atanması parti adına bir heyecan getirmiş ve muhalefet partisi olan DP üzerinde bir psikolojik baskı olarak kullanılmıştır. Yerel gazete olan Muğla Halk Gazetesi'nde bir haberde şöyle denmektedir: *“Sayın Recai Güreli'nin CHP Müfettişi olarak Muğla'ya gelmesiyle DP Teşkilatı'nda meydana gelen endişe ve şaşkınlık devam etmektedir. Güreli'nin ziyaret ettiği ilçe, bucak ve köylerde DP'de çözülüş artmış ve halk*

kitleler halinde memleketin ana partisi olan CHP saflarında yer almaya başlamıştır” (BCA, 490.100.179.717.1.).

1950 yılına kadar Muğla’da Halk Gazetesi’nin sütunlarını CHP ile ilgili haberler doldurmakta idi. 1950 yılından itibaren Muğla’da Halk Gazetesi’nin yerini Muğla Gazetesi almış ve sütunları DP ile ilgili haberlerle doldurulmuştur. Genellikle DP ilçe kongreleri gazetenin sayfalarında geniş yer bulmuştur.

Muğla’da yayın yapan Halk Gazetesi ile ilgili olarak İl İdare Kurulu’nun CHP Genel Merkezi’ne göndermiş olduğu bir yazıda şu ifadeler geçmektedir:

“İlimizde partimiz tarafından çıkarılmakta olan Halk Gazetesi’nin hali hazır durumundan bahsetmek istiyoruz. Bu gazete kağıt tedarikinde çekilen müşkülât dolayısıyla birkaç ay yayınına tadil etmiş ise de bu gün yine yayınına devam etmektedir. Kâğıt sıkıntısı nedeni ve yazı erkânındaki eksiklikler dolayısıyla istenilen netice alınamamaktadır.”(BCA, 490.100.179.717.1.).

1.1 Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla’da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

14 Mayıs 1950 seçimleri öncesi Muğla’da hareketli günler başlamış ve seçimler yaklaştıkça partilerin seçim çalışmaları ve faaliyetlerin hız kazanmıştır. Muğla CHP İl Kongresi, 2 Ocak 1950 tarihinde delegelerin katılımı ile Muğla Halkevi’nin büyük lokalinde toplanmıştır. Muğla’dan göstereceği milletvekili adaylarının %70’inin ön seçimle, % 30’unun da parti genel meclisince belirleneceğini bildirmiştir (Muğla’da Halk, 18 Mart 1950).

Bunun üzerine 9 Nisan 1950 tarihinde Muğla Halkevi Salonu’nda yoklama kurulu tarafından ön seçim yapılarak %70’lik dilime giren milletvekili adayları şu şekilde belirlenmiştir (Demokrat İzmir, 11 Nisan 1950): Ethem Serim (CHP İl Başkanı), Baha Şıkman (Eski Fethiye Belediye Başkanı) Dr. Celal Gökbel, Nazmi Akdeniz (Milas Belediye Başkanı).

Parti Müfettişi Recai Gürel Muğla’da seçim çalışmaları ve incelemelerine devam etmiştir. Recai Gürel’in seçim çalışmaları ile ilgili Demokrat İzmir Gazetesi’nde şöyle bir haber yer almıştır: “Muğla’da CHP Müfettişi Recai Gürel halk ve memurlar üzerinde tazyik yapmak suretiyle CHP’nin nüfuzunu artırmak için çaba sarfetmektedir. Muğla Ziraat Bankası Müdürü, Özel İdare Gelirler Müdürü ile Tahsilat Müdürü başka yerlere tayin edildiği halde CHP faydalı olabileceklerini ileri sürülerek tayinleri durdurmuştur. Vali vekili dürüst bir kişi olduğu için parti müfettişinin birçok kanunsuz isteklerine karşı gelmiş ve bu nedenle parti müfettişi tarafından hemen başka bir yere tayin edilmiştir. CHP Müfettişi Recai Bey’in bu tür kanunsuz davranışları DP’ye olan sevgi ve itimadı bir kat daha artırmaktadır.” (Demokrat İzmir, 19 Nisan 1950).

Yine Muğla'da yayınlanan Halk Gazetesi'nde şu ifadeler yer almaktadır:

“CHP İl Başkanı Ethem Serim'den aldığımız bir mektupta aşağıdaki hususlar açıklanmaktadır. Bazı memur arkadaşlarımızın DP lehine çalıştıkları iddiasıyla Halk Partisi teşekkülü ve başkanı tarafından yüksek makamlara jurnal edildiği şayiası ısrarla dolaşmaktadır. Ne Halk Partisi'nin yüksek şahsiyeti maneviyesi ne de benim hemşerilerimizce malum karakterim bu küçük vaatli oyunlara müsait değildir.”(Muğla'da Halk, 26 Nisan 1950).

22 Nisan 1950'de CHP Genel Merkezi tarafından Muğla listesindeki % 30'luk nispetindeki adaylar açıklanmıştır. Bu kısma girenler ise Recai Güreli ve Şükrü Kaya'dır (Muğla'da Halk, 27 Nisan 1950).

25 Nisan 1950'de Muğla bağımsız milletvekili aday listesi açıklanmıştır. Bağımsız adaylar şu isimlerden oluşmaktadır: (Akça, 2002: 104).

Muğla Maden İrtibat Memuru	Hamza Sadi Özbek
İstanbul'da Avukat	Nezihi Savran
Muğla'da Avukat	Muhsin Sünnetçioğlu
Muğla Eski Valisi	İbrahim Ethem Akıncı
Fethiye'de Kereste Tüccarı	Nevzat Yılmaz

CHP'li Muğla vekil adayları açıklandıktan sonra 28 Nisan 1950'de Şükrü Kaya⁴ seçim çalışmaları yapmak üzere Muğla'ya gelmiştir (Muğla'da Halk, 29 Nisan 1950). Şükrü Kaya Muğla'da özellikle kahve toplantıları yaparak seçim çalışmalarını sürdürmüştür (Akça, 2002: 105).

Muğla'da yayınlanan Halk Gazetesi'nde yer alan haberlere göre Şükrü Kaya ilk geldiği zaman ilçe, bucak ve köyleri dolaşmış ve halkın yoğun ilgisinin olduğunu ifade etmiştir (Muğla'da Halk, 29 Nisan 1950). Fakat ilerleyen zamanlarda bu ilgi kaybolmuş, seçim çalışmalarını sürdürmek istediye de kendine fazla itibar edilmemesi nedeniyle kısa süre içinde Muğla'dan ayrılmak zorunda kalmıştır.

CHP'de durum bu yönde ilerlerken DP'de Muğla'da halkın önüne koyacağı listenin her bakımdan onların sevgi ve itimadını kazanmış kişilerden oluşmasına dikkat ediyordu (Demokrat İzmir, 12 Nisan 1950). DP adaylarını önseçim sonucu belirledi ve liste şu kişilerden oluşmaktaydı: Samet Ağaoğlu (Avukat, DP Genel İdare Kurulu Üyesi) Nuri Özsan (Milletvekili), Nadir Nadi Abaloğlu (Cumhuriyet

⁴ 11 Ağustos 1923 den 30 Ağustos 1924 tarihine kadar Mentеше Milletvekilliği, 30 Ağustos 1924 den 22 Aralık 1924 e kadar Ziraat Vekilliği (Bakan) yapmıştır.22 Aralık 1924 tarihinden 3 Mart 1925 tarihine kadar Hariciye Vekilliğinde bulunmuş ve kabinenin istifası üzerine de ayrılmıştır. 4 Mart 1925 de tekrar Mentеше Milletvekilliğine seçilmiş, 2 Kasım 1927 den 11 Kasım 1938 tarihine kadar İçişleri Bakanlığı yapmış Atatürk'ün ölümü üzerine hükümetin istifa etmesi üzerine ayrılmıştır. İçişleri Bakanı olduğu sırada çeşitli tarihlerde Dışişleri Bakanına vekâlet etmiş, Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğinde bulunmuştur. Fransızca ve İngilizce bilmektedir. Bilimsel ve edebi tercümeleleri kitap olarak yayınlanmıştır. 1938 yılından sonra Milletvekili seçilmemiş, çeşitli gazete ve dergilerde makaleler yazmıştır. [http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-kaya_nin_ozgecmisi.tr.mfa,\(14-02-2014\)](http://www.mfa.gov.tr/sayin-sukru-kaya_nin_ozgecmisi.tr.mfa,(14-02-2014))

Gazetesi Başyazarı, Bağımsız), Cemal Hünel (DP İl Başkanı), Zeyyad Mandalinci (Paris Siyasal Bilgiler Fakültesi Mezunlu), Yavuz Başer (Avukat, Milas DP İlçe Başkanı) (Akça, 2002: 106).

DP Muğla adaylarını açıkladıktan sonra çok hızlı bir şekilde seçim çalışmalarına başlamıştır. Bu arada seçimlerin yaklaşmasıyla birlikte CHP'nin haksızlıklarını ve köylüyü şehirli ve memurdan ayrı tuttuğunu gerekçe göstererek bazı partililer CHP'den istifa ederek DP'ye kayıt yaptırmaya başlamışlardır (Demokrat İzmir, 2 Mayıs 1950).

1.2. 1950 Seçimlerinin Yapılması

1950 seçimi Türk siyasal hayatında serbest iradeyle yapılan, seçmenin tercihini hür bir şekilde sandığa yansıttığı ilk seçim olmuştur. Birçok tartışmalardan sonra seçim öncesi seçim kanunu yenilenmiş, CHP iktidarı muhalefetin de istekleri doğrultusunda davranıp bir takım yeni uygulamaları başlatmıştır.

DP'nin 1950 seçimi sırasında kullandığı afişte bir elin beş parmağı ile el havaya kaldırılıp, üzerinde "yeter, söz milletindir" cümlesi yer almaktadır. Bu işaret Türkiye'de artık iktidara karşı, ilk defa uyarı niteliğinde kaldırılan bir bayrak gibiydi. Bir isyan bayrağı değil, aşağıdan gelen ve yukarıya doğru dalgalandırılan bir protesto ve ihtar bayrağı gibiydi. Bu afişte dile gelen ses, belki bilerek, belki bilmeyerek yalnız yıllardan değil, hatta asırlardan beri halkın iç âleminde biriken bir özlemin, basit, sade, ama nice kale duvarları gücünde, bir direnişti, bir haykırıştı (Aydemir, 1973: 200-2021). Bu atmosferde gerçekleşen seçimler tüm ülkede olduğu gibi Muğla ilinde de heyecan ile takip edilmiştir.

Bu gelişmeler doğrultusunda 14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan TBMM IX. Dönem milletvekili seçimleri sonucunda Muğla'da DP adayları kazanmıştır. Bu kişiler şu isimlerden oluşmaktadır (BCA, 030.010.77.510.13.): Yavuz Başer, Cemal Hünel, Zeyyat Mandalinci, Nadir Nadi Abaloğlu (DP Listesinden Bağımsız olarak), Nuri Özsan, Samet Ağaoğlu.

1.3. 1950 Seçim Sonuçları

14 Mayıs 1950 tarihinde yapılan seçimlere ilişkin veriler aşağıdaki bulunmaktadır.

1950 Türkiye Geneli Seçim Bilgileri (BCA, 030.01.51.309.7.)

Seçmen Sayısı	: 8.905.743
Oyunu Kullanan Seçmen Sayısı	: 7.953.085
Seçime Katılım	: % 89.30

1946 seçimlerine katılım oranı % 75 iken bu seçimlerde katılım oranı %90'a yakındır. 1946 seçimlerine kıyasla oyunu kullanan seçmen sayısı ve katılım oranında ciddi artış yaşanmıştır. Bu seçimlerde halkın sandığa gitme oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 1: 14 Mayıs 1950 Milletvekili Genel Seçimi Türkiye Geneli Sonuçları (BCA, 030.01.51.303.6.)

	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	4.391.694	55.22	420
2	CHP	3.148.626	39.59	63
3	MP	368.537	4,63	1
4	Bağımsız	44.537	0.56	-

14 Mayıs'ta yapılan seçimlerde DP birinci parti olmuş ve 1946 yılında kazanamadığı seçimleri bu seçimde büyük çoğunlukla kazanmıştır. 420 vekil çıkartan DP seçimlerin tartışmasız galibi olmuştur. CHP 63 vekilde kalırken MP bir vekil meclise gönderebilmiştir. Daha önce yapılan seçime nazaran DP bu seçimi kesin bir galibiyetle kazanmış ve 1923 yılından beri tek başına iktidar olan CHP'yi yenmeyi başarmış ve bir dönemin kapanmasına neden olmuştur. O yüzden bu seçimle Türk siyasi hayatında yeni bir sayfa açılmıştır. Cumhuriyet Halk Partisi 27 yıl süren iktidarından sonra bu tarihten itibaren ana muhalefet partisi olacak ve devlet partisi ile halk partisi geleneği arasında bir "bocalama" dönemi yaşayacaktır. Süre içerisinde güçlü bir muhalefet görüntüsü sergileyecektir (Kara, 1992: 85).

Bu seçimler sonrasında DP yöneticilerinin seçim kampanyaları sırasında kendilerine halk tarafından gelen en büyük talep; ezanın yeniden Arapça okunmasıdır. Türkçe ezan okunması kanunu 1932 yılında Atatürk tarafından çıkarılmıştır. Halkın isteklerini dikkate alan DP hükümeti, 16 Haziran 1950 tarihinde çıkardığı kanunla Arapça ezan okunması uygulamasına yeniden geçilmesini sağlamıştır. Bu kanun sadece muhalefette değil, DP içerisinde de hoşnutsuzluk çıkarmıştır, kanunun çıkmasını isteyen Menderes ile askıya alınmasını isteyen Bayar arasında kısa süreli bir gerginlik olmuşsa da sonuçta bu kanun çıkarılmıştır (Birand vd.,2005: 58-59). Seçim meydanlarında halka en çok vaatlerden biri böylelikle gerçekleştirilmiş oldu.

Muğla İli Geneli 14 Mayıs 1950 Seçim Bilgileri (BCA, 030.01.51.309.7.)

Seçmen sayısı	: 109. 583
Oy kullanan seçmen sayısı	: 96. 647
Katılım oranı	: (%) 88.2
Milletvekili sayısı	: 6

Seçimlere Muğla ilinde katılım oranı oldukça yüksek olmuştur. % 88'lik bir katılım gerçekleşmiş ve ilin çıkaracağı vekil sayısı 6 olarak belirlenmiştir.

Tablo 2: 14 Mayıs 1950 Muğla İli Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları (TİK, 2008:76)

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	53.719	55.06	6
2	CHP	43.842	45.96	-

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere Muğla’da genel seçimleri on bin kusur oy farkı ile DP kazanmış ve il genelinde birinci parti olarak altı vekilin altısını da almayı başarmıştır. 1946 seçimlerinde DP il genelinde yine birinci parti olmuştu. 1946 seçimlerinde Muğla’da CHP bir vekil, DP dört vekil çıkarmıştı.

2. 1950 Muğla Yerel Seçimleri

14 Mayıs 1950 seçimlerinden hemen sonra bu defa partiler 3 Eylül 1950’de yapılacak belediye başkanlığı seçimleri için hazırlıklara başladılar. Muğla’da CHP kaybettiği oyları tekrar kazanmak ve seçim rövanşını almak için bu defa güçlü bir belediye meclisi ortaya çıkarmıştı (Muğla’da Halk, 26 Ağustos 1950).

29 Ağustos 1950 tarihinde Muğla’da belediye seçimine girecek partiler belediye meclisi listelerini kamuoyuna açıkladılar (Muğla’da Halk, 30 Ağustos 1950). Seçime girecek partiler arasında CHP ile DP’den başka 1948’de kurulan ancak Muğla’da 1950 milletvekili seçimlerine katılmayan Millet Partisi de vardı. 3 Eylül 1950 tarihinde yapılan belediye başkanlığı seçimi Muğla’da oldukça yüksek katılımlı ve hareketli geçti (Akça, 2002: 106). Belediye Meclisi ilk toplantısını yaparak Naci Karaosmanoğlu’nu belediye başkanlığına seçti (Muğla’da Halk, 6 Eylül 1950).

1950 yılında yapılan seçimlere itirazlar olmuştur. Bunlardan birine örnek Fethiye Belediye Başkanlığı seçimidir. DP seçim sonuçlarına itiraz etmiştir. DP İlçe Örgütü itirazında, DP’nin Ankara’dan sonra kurulduğu ilk yer olan Fethiye’de seçimlerin kaybedilmesinde hileler olduğunu, ifade etmiştir. Demokrat Parti, seçimde görevli memurların fesatlı hareketlerde bulunduğunu, kütüklerde değişiklik yapıldığını, birçok vatandaşın kütükten çıkarıldığını ve seçmen olmayanların kütüklere eklenerek yeniden dört nüsha kütük tanzim edildiğini, bildirmiştir. Yüksek Seçim Kurulu yapılan bu itirazı reddetmiş ve Adalet Bakanı yazdığı yazıyla seçimin itirazının reddedildiğini bildirmiştir (BCA, 030.01.55.337.2.).

Belediye başkanlığı seçimlerinden hemen sonra DP hükümetinin Gümrük ve Tekel Bakanı ve aynı zamanda Muğla Milletvekili olan Nuri Özsan Muğla’ya gelmiştir. Nuri Özsan Muğla’da bir dizi incelemelerde bulunup halkın sorunlarını dinledikten sonra Muğla’nın en önemli geçim kaynağı olan tütün ile ilgili olarak hükümetin tütün politikasını izah ederek üreticiye moral vermiştir (Muğla’da Halk, 6 Eylül 1950).

3. 1950 Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler

28 Eylül 1950'de ise DP Hükümeti'nin Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu Muğla'ya gelmiştir. Ağaoğlu ziyaretinde DP il merkezinin bulunduğu Kiraathane Hanı'nda halkın şikâyetlerini dinlemiş ve DP Hükümeti'nin dört aylık icraatlarını anlatmıştır (Muğla'da Halk, 6 Eylül 1950).

23 Ocak 1951'de Gümrük ve Tekel Bakanı Nuri Özsan tekrar Muğla'yı ziyarette bulunarak tekel piyasasındaki destekleme alımlarının devam edeceğini açıklamıştır. Böylece Muğlalı tütüncülere iyi bir moral vermiştir (Muğla'da Halk, 24 Ocak 1951). DP'li bakanların sık sık Muğla'yı ziyaretleri DP Muğla İl Teşkilatı için de moral oluyordu.

4. 1951 Ara Seçimleri ve Muğla

14 Mayıs 1950 seçimlerinde DP ve CHP'den 19 kişi yasadan yararlanarak iki ayrı yerden aday olmuşlar ve İsmet İnönü dışında bu adayların çoğu her iki yerden milletvekili seçilmişlerdir. Milletvekilleri, seçildikleri yerlerden birini tercih ettiklerinden, Mecliste milletvekili açığı ortaya çıkmış, anayasa uyarınca boşalan milletvekillikleri için 22 ilde ara seçimin yapılması gerekmiştir (Turan,1999: 278). 27 Mart 1951'de İçişleri Bakanlığı Eylül 1951'de milletvekili münhal bulunan yerlerde ara seçim yapılacağını açıklamıştı. Bu yerler arasında Muğla da vardı. Çünkü 1950 seçimlerinde hem Muğla hem de Manisa milletvekili adayı gösterilen Samet Ağaoğlu daha sonra Manisa'yı tercih etmişti. Eylül 1951'de yapılan seçimler sonucunda yeni Muğla Milletvekili DP Adayı Natık Poyrazoğlu olmuştu (Akça, 2002: 107).

5. 1951 Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Muğla'yı Ziyareti

Başbakan Adnan Menderes, 2 Mayıs 1951 tarihinde Muğla'da yapılan DP İl Kongresi'ne katılmak için, Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü, Çalışma Bakanı Nuri Özsan, Manisa Milletvekili Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu ve kendilerine refakat eden milletvekilleri, Aydın ve Muğla valileri ile Muğla'ya gitmek üzere saat 14.30'da Aydın'dan hareket etmiştir. Muğla hududunda Kavakaltı Mevkii'nde büyük bir otomobil kafesi halinde başta belediye başkanları, Demokrat Parti İl ve Merkez İdare Kurulu başkan ve üyeleri, Muğla ve Yatağanlılar, Muğla'ya 40 kilometre mesafede Kayırlı'da da Cumhuriyet Halk Partisi ve Millet Partisi başkanları ve idare kurulu üyeleri tarafından karşılanmışlardır (Milliyet, 2 Mayıs 1951). Milas yol kavşağında da Milas Belediye Başkanı ve Demokrat Parti başkan ve üyeleri kafileye iltihak etmişlerdir. Bütün yol boyundaki köylüler davul ve zurna ile kafileyi sevinçle karşılayıp uğurlamışlardır. Muğla'ya yaklaştıkça kafile gittikçe büyümüş, başbakan ve arkadaşları bütün bu karşılayıcıları selamlayarak bizzat görüşmüşlerdir. Yollarda o kadar çok durulmaya mecbur olunmuştur ki, bu yüzden Muğla'ya giriş programında bir kaç saat tehir olmuştur. Bütün yol boyunca köylüler ne kadar güzel söz söylemek kabilsse söylemişler ne kadar ikram etmek kabilsse etmişlerdir. Herkes şen, herkes güler yüzlüdür ve her şey içten gelmektedir.

Muğla'ya giriş ise, hakikaten görülecek bir manzara teşkil etmektedir. Cumhuriyet Meydanı'na bir iki kilometre mesafede, bütün Muğla halkı kadını, erkeği ve çocuğu ile iki taraflı yolları doldurmuş misafirlerini alkışlıyor, “hoş geldiniz” diye bağırıyor ve pencerelerden mendiller sallıyorlardır. Küçük yavrular misafirlerine birçok buketler sunmuşlardır. Çok büyük bir intizam içinde kafileye yol açmakta ve birbirleriyle elele vererek bu insan akışı önünde misafirlerini götürmektedirler. Başbakan ve arkadaşları bu coşkunluk havası içinde Demokrat Parti İl Merkezi'ne gelirler. Başbakan parti binası balkonundan Muğlalılara şöyle hitap eder: “Sizler bu tezahürlerinizle bizi bütün imkân ve kabiliyetleri kullanarak memleket hizmetinde çalışmaya teşvik ve hatta mecbur ediyorsunuz. Türk milletinin emrinde olmak saadetlerin en büyüğünü teşkil eder. Hepinizi muhabbet ve sevgi ile selamlar, kendim ve arkadaşlarım namına teşekkürlerimi arz ederim. Sağ olun sevgili Muğlalılar”. Başbakan ve beraberindekiler buradan doğrudan Demokrat Parti İl Kongresi'nin toplandığı Halkevi Gazinosu'na gitmişlerdir (Aynı Tarihi, 1 Mayıs 1951). Başbakan Adnan Menderes, Muğla DP Kongresi kapanırken verdiği nutukta, kongrede delegelerin ders olacak bir olgunlukla bütün memleket meseleleri konuştuklarını zevkle dinlediğini söyledikten sonra kongrede bulunan ve dışarıda kendisini dinleyen muhalefet mensuplarına teşekkürü vazife bildiğini, kendilerini uzaktan ve güler yüzle karşıladıklarını ve bu hareketleriyle partiler arasındaki münasebetlerin normalleşmesi yolunda girişilen teşebbüsü layıkıyla anladıklarını gösterdiklerini, bunun hürriyet nizamının kolayca ve sarsıntısız kurulması bakımından kuvvetli bir beşaret teşkil ettiğini, söylemiştir. Buna rağmen muhalefet çevresine mensup bazı kimselerin bu hareketten telâşa düştüklerini izah ederek şöyle der: “Toplantılarda, mecliste, gazetelerde velhasıl nerede fırsat bulursanız tenkitlerinizi yapınız. Fakat hemen işe başladığımız birkaç ay zarfında görülen kötü ve insafsız tarza nihayet vererek dediğimiz zaman buna cevap almak mümkün olmalıdır. Siyasî sulh teşebbüsünden kaçmak isteseler de peşlerinden gideceğiz. Bilhassa Halk Partisi'nin taşra teşkilâtını olgun gördüm. Bunu memleketin istikbalinde kuvvetli bir istinat noktası olarak kabul etmek lâzımdır. Demek ki ilk günlerin fırtınaları bittikten ve sisler dağıldıktan sonra memleket çocukları kolayca birleşiyorlar. Geri kalan zehirlenmiş mahdut insanları da kendi yolunuza çekeceğimize şüphe yoktur. Başbakan bundan sonra kongrede dilekleri ve tenkitleri dikkatle dinlediğini ve bunların imalı ve ölçülü olduğunu söyledi. Delegelerden birinin temas ettiği Balıkesir nutkundaki vaatler meselesi üzerinde durarak muhalefetin Demokrat Parti'nin iktidara geldiğinin ilk aylarında umumî bir taarruza geçtiğini, elde başka silâh bulamayınca bunu kullandıklarını ve vaziyeti açıklaması icap ettiği için bu vaatlerin ne olduğunu sordu. Yerine getirilmeyenler varsa söylersiniz, vaatler olsa olsa partimizi ilzam edecek programımız, tüzüğümüz, beyannamelerimiz ve seçim beyannamelerimizde yer almış olan vaatlerdir. Muhaliflerimizin bize isnat ettiği ve bazı kimselerin şurada burada ölçüyü kaçırarak sarf ettiği sözler Demokrat Parti'yi ilzam etmez dedim. Bu hücum silâhının ne kadar çürük olduğunu sabahtan beri burada cereyan eden müzakereler ispat etmeye kâfidir. Sizler vicdanınızdan gelen sesleri tam olarak söylemek

serbestisine malik insanlarsınız. Basmakalıp söz söyleyen bir topluluk değilsiniz, her şeyi açıkça söylememeye sizleri kim icbar edebilir. Onun için âtiye emniyetle bakabiliriz, bu yalnız burada değil, yurdun her köşesinde aynıdır. İşte bu toplantılar, yollarda gördüğümüz heyecan ve sevgi tezahürleri hatalı yolda olmadığımızı anlatacak delillerdir. Endişemiz yoktur. Herşeyin birden değişmesi imkânsız olan bir şeydir. 10–12 ay bir milletin hayatında büyük bir şey ifade etmez. Bizim tılsımlı bir değnek ve sihirli bir fırça ile bütün manzarayı değiştirdiğimizi ifade etmek çok büyük insafsızlık olur.” Başbakan Menderes, bundan sonra, bazı memurlardan olan şikâyete karşı bu hususta büyük bir salâh mevcut olduğunu, kısa bir zamanda memnuniyet verici bir tahavvül bulunduğunu, memurların süratle yeni iktidara intibak ettiklerini, içlerinden bazıları henüz bunu anlamamışsa onların da yola gireceklerine, fakat insanların derunî hissini bilmekliği ve izhar edilmemiş hislerini muhakeme etmeliği istemenin ancak engizisyon mahkemelerinin kârı olduğunu, memlekette memurun, tüccarın ve bütün Türk çocuklarının hürriyetin âşığı olduklarını, mütemerrid insanların ise mutlaka yola geleceklerini ve istisnaların umumî kaideleri bozamayacağını ve bugün hükümetin çehresinin değiştiğini, halkın hizmetinde bir hükümet olduğunu, memurların halkı güler yüzle karşılamak zorunda bulunduğunu, şikâyetleri salâhiyetli makamların dinleyip derhal harekete geçeceğini anlatarak, *inkılâbın kökleşmesi yolunda dikkatimizi bir an bile eksiltmeyeceğiz*, dedi. Başbakan, bundan sonra zaman geçtikçe muvaffakiyetin daha iyi anlaşılacağını ve o zaman her şeye rakamlarla cevap verileceğini ve hiçbir şeyin bundan 11 ay evvelkinden daha kötü olduğunu söyleyecek tek bir adam bulunamayacağını, kongredeki tenkitlerin ve temennilerin ise hedefe bir an evvel vasıl olmak hasretinden doğduğunu söyledi ve sürekli alkışlar arasında kongrede istenilen şeylerin birçoklarına daha şimdiden başlanmış olduğunu ve bu yıl içinde mutlaka biteceğini ve Milletvekili Yavuz Başer'in verdiği izahatın uzun bir istikbale muzaf olmayıp derhal yapılacak işlerden olduğunu ve bunların yalnız Muğla'da değil 63 vilâyette de böyle olduğunu ilâve etti. Başbakan Menderes daha sonra ziraat işlerine ve çiftçilerin durumuna geçerek, bu çalışkan kitlenin durumunun ıslahı için her şeyin yapılmakta olduğunu ve yapılacağını, fakat şimdiye kadar geçen hükümetlerin bir istihsal sistemi tutmadıklarını ve nüfusumuzun % 90'ı köylü olduğu unutulmuş devlet bütçesinin en mühim kısmının bir netice vermeyen büyük işlere hasredilmek suretiyle millî servetin dondurulduğunu izah etti ve bundan sonra tapulama işine geçerek bu işin on senede ikmal edileceğini ve sosyal dâvaların sıkı surette ele alınacağını ve bu kadar ihmal edilmiş bir işde milletin arzusunun mümkün olursa daha evvel başarılmaya çalışılacağını, orman kanununun da bu arada olduğunu, beyan etmiştir. Başbakan, devletin manevî şahsiyetinin elinde bulunan arazinin de süratle dağıtılacağını, kurutulan bataklıkların çiftçinin eline geçeceğini, devlet elindeki çiftliklerdeki fazla arazinin ve bu arada Dalaman Çiftliği'ndeki fazla toprakların da köylüye dağıtılacağını ve bilhassa ziraatın makineleşeceğini, söyledikten sonra: *“Biz, karasabandan pulluğa değil, makineye atlıyoruz. Her yanda dağlara tırmanan kamyonlara bakınız. Bu, milletin kaderinin kağından, karasabandan kurtulması gerekir”* demiştir (Ayın Tarihi, 1 Mayıs 1919).

Adnan Menderes DP İl Kongresi'nin sonunda yaptığı bu uzun konuşmanın ardından şehirden ayrılmıştır. Bu ziyaret Adnan Menderes'in başbakan sıfatı ile Muğla iline ilk gelişi olması nedeni ile önem arz etmektedir. Konuşmasında gerek ülke gündemi ile ilgili gerek dış politika ile ilgili önemli açıklamalar yapmıştır. Yine konuşmasının bir bölümünde Muğla il ve İlçeleri ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuş, yapılacak ve yapılmakta olan hizmetler ile ilgili bilgiler vermiştir.

6. 1953 Yılında Başbakan Adnan Menderes'in Muğla'ya Ziyareti

4 Ağustos 1953 tarihinde yapılan DP Muğla İl Kongresi'ne bu defa Başbakan Adnan Menderes kalabalık bir bakan ve milletvekili eşliğinde iştirak etmiştir. Başbakan Menderes 3 Ağustos'ta, saat 11:00'da beraberindeki heyet ile Aydın'dan Muğla'ya hareket etmiş ve Muğla'ya 15.20 sularında gelmiştir. Çayırılı Mevkii'nde kalabalık bir Demokrat Partili tarafından karşılanmıştır. Karşılayanlar arasında Nuri Özsan, Namık Gedik, Vilayet Reisi Turgut Topaloğlu da bulunmaktadır. Yatağan'a gidinceye kadar yol kenarında bulunan vatandaşlar başbakana samimi sevgi gösterisinde bulunmuşlardır. Yatağan'a girilince büyük bir kalabalık tarafından karşılanan Menderes'i bilhassa Halk Partililer ellerinde bayraklar, üzerlerinde "*Hoş geldin Büyüğümüz*" yazılı pankartlarla karşılamıştır (Milliyet, 5 Mayıs 1953). CHP Vilayet İdare Heyeti Azaları da başbakanı karşılamış ve ziyaret etmişlerdir. Köylü vatandaşlar traktörleri ile araba ve otomobilleri ile karşılamaya gelmişler, yollar arabalar ile dolmuştur. Yatağan'da Tarım Kredi Kooperatifi'nin açılışını yapan Menderes halka kısa bir konuşma yaptıktan sonra buradan çok kalabalık bir halk eşliğinde Muğla'ya doğru hareket etmiştir. Kafile Muğla'ya ulaşmaya kadar birçok kez köylüler tarafından durdurulmuş ve kurbanlar kesilmiştir. Muğla'ya saat 15.20'de ulaşılmıştır. Cumhuriyet Meydanı'nda büyük bir kalabalık toplanmıştır. Menderes burada halka bir konuşma yapmıştır sözlerine, *sevgili Muğlahılar! Bu sıcak günde bizleri güler yüzle karşılamaktasınız. Bu surette bize yeni bir çalışma hızı veriyorsunuz. Biz bunlara şahit oldukça emrinizde ve memleket hizmetinde bulunmaktan büyük bir haz duyuyoruz*, diyerek başlamıştır. Ardından İl Kongresi'ne geçilmiştir (Muğla, 6 Ağustos 1953). Adnan Menderes İl Kongresi'nde yaptığı konuşmada hükümetin icraatları, partiler arası münasebetler ve umumi politik durum hakkında geniş açıklamalarda bulunduktan sonra ve şöyle bir konuşma yapmıştır: "*Muarızlarımız bütün memleketi karış karış dolaşmakta bir biri ardına toplantılar yapmaktadırlar. Elleriindeki birkaç gazetede sabahtan akşama kadar türlü heyecanlı yazılar yazmaktadırlar Memlekette bazı defa hatta mütemadiyen huzursuzluğa bile gidebilecek derecede bir manevi huzursuzluk yaratma peşindedirler (Akça, 2002: 107). Biz gelecekte bile millete vatana hizmet etmiş olmanın huzuru içinde olacağız onlar ise kaçırılmış fırsatın acısı içindeler varsınlar istedikleri gibi bağırıp çağırınsınlar fakat bu milletin huzurunu kaçıramayacaklar*". Sözüünün sonunda bu gün kendisi karşılayan Halk Partilileri yürekte selamladığını söylemiştir (Milliyet, 5 Mayıs 1953).

7. 1954 Seçimleri ve Muğla

1950 seçimlerinin ardından Türkiye hem siyasi hem de ekonomik açıdan süratle değişen bir döneme girmişti. Bu değişimlerin olumlu olumsuz sonuçları, 1954 seçimleri için seçim propagandalarında siyasi partiler tarafından kullanılacaktır. Seçim süreci boyunca gerek toplantılar gerekse gazeteler aracılığıyla propaganda çalışmalarına başlanmıştır. DP kendini yaptıkları ve yapacakları ile halka anlatmaya çalışacak, muhalefet ise yapılan yanlışları dile getirerek iktidarı yıpratmayı amaçlayacaktır.

2 Mayıs 1954 tarihinde hükümet tarafından, milletvekili genel seçimleri yapılması kararı alınmıştır. Bu kararın üzerine Muğla ve ilçelerinde DP ve CHP saflarında seçim çalışmaları başlamıştır. 28 Mart 1954 tarihinde DP ve CHP milletvekili adayları açıklanmıştır (Muğla, 30 Mart 1954).

7.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılacak olan milletvekili seçimleri için tüm Türkiye'de olduğu gibi Muğla'da da seçim çalışmaları başlamıştır. Partiler öncelikle milletvekili adaylarını belirleme sürecine girmişlerdir. Bu süreçte Muğla DP milletvekili adayları şu isimlerden oluşmuştur: Nuri Özsan Avukat (Eski Milletvekili), Zeyyad Mandalinci, Natık Poyrazoğlu, Yavuz Başer, Turhan Akarca.

23 Nisan 1954 tarihinde DP merkez kontenjanlarından Muğla milletvekili aday listesine Antalya Eski Milletvekili Akif Sarıoğlu ilave edilmiştir (Akça, 2002: 109).

Muğla CHP Milletvekili adayları ise şunlardır: Vedat Dicleli, Selami Savran, Dr. Rebi Barkın, Ahmet Arıkan, Recai Güreli. Merkez adayı olarak Necati Çiller aday gösterilmiştir.

Milletvekili aday listelerinin açıklanmasından sonra DP cephesinde adayların muhitin sevgi ve takdirini kazanmış kişiler olması nedeniyle sevinç yaşanırken CHP cephesinde adayların Muğlalı olmaması nedeniyle hüznün ve tepkiyle karşılaşmıştır (Muğla, 12 Nisan 1954).

7.2. 1954 Seçimlerinin Yapılması

2 Mayıs 1954 tarihinde yapılan milletvekili seçimlerini tüm yurttaki olduğu gibi Muğla'da da büyük bir olgunluk içinde geçmiştir. Seçim öncesi her ne kadar partiler arası çekişmeler aşırı derece yoğunluk kazansa ve zaman zaman tatsız olaylar yaşansa da seçimler herhangi olumsuz bir durum yaşanmadan gerçekleşmiştir. Muğla'da seçimi DP adayları kazanmıştır (Muğla, 4 Mayıs 1954).

7.3. 1954 Seçim Sonuçları

2 Mayıs 1954 seçimleri öncesi 14 Aralık 1942 tarihinde kabul edilen Cumhuriyet tarihinin ilk seçim kanunu, 5 Haziran 1946'da bazı değişikliklere

uğramıştır. İllerde en çok oyu alan partinin, o ilin tüm milletvekillerini kazanması anlamına gelen çoğunluk sistemi uygulanmıştır.⁵

2 Mayıs 1954 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri (TİK, 2008: 75)

Seçim Tarihi	:	2 Mayıs 1954
Nüfus	:	20.947.188
İl	:	67
Seçim Çevresi	:	67
Seçmen / Nüfus Oranı	:	% 48,99
Seçim Sistemi	:	Liste Usulü Çoğunluk
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	:	4 - % 0,74
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	:	268 - % 49,54
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	:	269 - % 49,72

Yukarıdaki verilerde de görüldüğü üzere ülke nüfusu yirmi bir milyona yakındır. İl sayısı altmış yedidir. Seçimler sabah saat 08:00'de başlayıp, 17:00'de sona ermiş ve oyların sayımı da 17:00'den sonra başlamıştır. Seçimlerin sonuçlarına baktığımız zaman;

2 Mayıs 1954 Türkiye Geneli Seçim Sonuçları (BCA, 030.01.51.309.7.)

Toplam Seçmen	:	10.262.063
Toplam Kullanılan Oy	:	9.095.367
Toplam Geçerli Oy	:	8.959.904
Katılım Oranı	:	% 88,63
Milletvekili Sayısı	:	541

2 Mayıs 1954 seçimleri katılım oranı itibari ile 1950 seçimlerinden çok az bir fark olmuştur. Halk seçimlere ciddi bir ilgi göstermiştir. Özellikle 1954 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 8.905.743 iken bu sayı 1954 seçimlerinde 10.262.063 olarak belirlenmiştir.

⁵ Türkiye'de 1950, 1954 ve 1957 seçimleri tek dereceli liste usulü çoğunluk sistemi ile, 1961 seçimleri çevre barajlı nispi temsil (d'Hondt) sistemi, 1965 seçimleri milli bakiye sistemi, 1969, 1973 ve 1977 seçimleri ise barajsız d'Hondt seçim sistemi ile yapılmıştır. 1983 seçimlerinde ülke barajlı ve seçim çevresi barajlı nispi temsil (d'Hondt) sistemi getirilmiş, 1987 ve 1991'de bu sisteme kontenjan uygulaması getirilmiştir. 1995'te kontenjan aday uygulaması ve seçim çevresi barajı kaldırılmış, barajlı d'Hondt yöntemi uygulamaya konulmuştur. Bu sistem 1999, 2002 ve 2007, 2011'de de uygulanmaya devam etmiştir.

**Tablo 3: 2 Mayıs 1954 Türkiye Geneli Milletvekili Seçimi Sonuçları
(BCA, 030.01.51.309.7.)**

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	Demokrat Parti (DP)	5.313.659	58,42	503
2	Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	3.193.471	35,11	31
3	Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	480.249	5,30	5
4	Köylü Partisi	50.935	0,60	---
5	Türkiye İşçi Partisi (TİP)	910	0,01	---
6	Bağımsızlar	56.393	0,62	2
	TOPLAM	9.095.563	100	541

2 Mayıs 1954 seçimlerinin resmi rakamları Adalet Bakanlığı tarafından 22 Mayıs'ta açıklanmıştır. Seçime katılım oranı %88.6'dır. DP, tarihi bir zafere imza atmış ve oyların %58.42'sini alarak yeniden iktidara gelmiştir. 10.262.063 seçmenden 9.095.367 seçmen oy kullanmıştır. CHP'si %35.11'ini alarak 31 milletvekili çıkarmıştır. DP, oyların %58.42'sini alarak 503 milletvekili çıkarmıştır. CMP ise oyların %5.2 alarak 5 milletvekili çıkarabilmiştir. 2 milletvekili de bağımsız olmak üzere 541 milletvekilinin meclisteki dağılımı gerçekleşmiştir. 1950 seçimlerine göre DP oylarını ülke genelinde bir milyondan fazla arttırmıştır. CHP ise 1950 seçimlerinden aldığı oydan yaklaşık elli bin civarında bir oy artışı sağlamıştır.

2 Mayıs 1954 seçimlerinin Türkiye'deki oy dağılımı hiç kuşkusuz DP'nin zaferini belgeleyen bir harita gibidir. CHP; Kars, Erzincan, Malatya, Tunceli, Sinop'tan oy alarak milletvekili çıkarabilmiştir. CMP ise sadece Kırşehir'den oy alabilmiş ve 5 milletvekilini de bu şehirden çıkarabilmiştir (TİK, 2008: 27-95)

2 Mayıs 1954 seçimleri Muğla ili verilerine baktığımız zaman şu bilgilerle karşılaşırız:

Muğla İli Genel Seçim Verileri (BCA, 030.01.51.309.7.)

Toplam Seçmen	: 124.140
Toplam Kullanılan Oy	: 107.435
Toplam Geçerli Oy	: 106.341
Katılım Oranı	: % 86,54
Milletvekili Sayısı	: 6

1954 seçimlerinde Muğla ilinde yukarıdaki verilerde de görüldüğü üzere Muğla'da seçimlere katılım oldukça fazla olmuştur. Seçimlere %86 küsur bir katılım söz konusudur. Katılım ülke geneli ile yakın sonuçlar vermektedir. Ülke genelinden iki puan daha az katılım olmuştur. 1954 seçimlerinde Muğla ilinde

toplam seçmen 109.583 iken bu seçimlerde bu sayı 124.140 olarak tespit edilmiştir. İlin çıkardığı milletvekili sayısı altıdır.

Tablo 4: Muğla ili 1954 Seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları (TİK, 2008: 27-95)

S.	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı%	Milletvekili Sayısı
1	DP	64.467	58,6	6
2	CHP	41.755	39,27	-
3	BAĞ.	119	0,11	-
4	CMP	0	0,00	-
5	TKP	0	0,00	-

Seçim sonuçlarından anlaşılacağı üzere en yüksek oyu DP almış ve seçime katılan 107.435 seçmenin 64.467 oyunu alarak Türkiye genelinde olduğu gibi Muğla’da da birinci parti olmuştur. 1950 seçimlerinde DP il genelinde % 55.6 oranında oy alırken bu seçimde bu oran % 58.6 oranında gerçekleşmiştir. CHP’nin ise 1950 de oy oranı % 45.96 iken bu seçimlerde oy oranı 39.27 ye düşmüştür. Bu sonuçlara göre DP ülke genelindeki artışını Muğla ilinde de devam ettirmiş ve ilin 6 vekilini de almayı başarmıştır.

1954 seçiminde DP’ye Batı Anadolu ve Marmara bölgelerindeki seçmenler tarafından oldukça fazla destek verilmiştir. Buralarda DP’nin yapmış olduğu çalışmalar seçmeni memnun etmiştir. Fakat, Güneydoğu ve Doğu Anadolu seçmeni ise tercihini CHP’den yana kullanmıştır.

Seçim sonuçları Muğla yerel basınında “*Millet Tarihi Kararını Dün Verdi*” (Muğla, 3 Mayıs, 1954) şeklinde yer almıştır.

1954 seçimleri sonrası Muğla milletvekilleri aşağıdaki isimlerden oluşmuştur:

Tablo 5: 1954 Seçimleri Muğla İli Milletvekilleri ve Seçildikleri Partiler (TBMM Albümü, 2010: 586-587)

Adı	Soyadı	Partisi
Zeyyad	Mandalinci	DP
Nuri	Özsan	DP
Natık	Poyrazoğlu	DP
Yavuz	Başer	DP
Turhan	Akarca	DP
Akif	Sarioğlu	DP

8. 1954 Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Siyasi Gelişmeler

Muğla'da 2 Mayıs 1954 seçimlerini DP adaylarının kazanmasından bir süre sonra 25 Eylül 1954'te, Cumhurbaşkanı Celal Bayar; Dahiliye Vekili Namık Gedik, Muğla ve Aydın milletvekilleri ile birlikte Muğla'ya ziyarette bulunmuştur. Bayar Muğla'da halka hitaben bir konuşma yapmış, ardından çeşitli heyetlerle görüşmelerde bulunmuştur. Geceyi Vali Konağı'nda geçirdikten sonra 26 Eylül'de Muğla'dan Aydın'a geçmiştir (Akça, 2002: 109).

1954 milletvekili seçimlerinden sonra Muğla'da CHP ile DP 7 Kasım 1954 tarihinde muhtar ve ihtiyar heyeti seçimlerinde karşı karşıya gelmiştir. Bu seçimlerde de DP adayları CHP'ye karşı üstünlük sağlamıştır (Muğla, 9 Kasım 1954). Yapılan seçimlerde bazı bölgelerde, özellikle merkez kazada, Fethiye, Marmaris ve Milas'ta CHP seçimlere katılmamıştır. Bu seçimlerde CHP çok fazla varlık gösterememiştir (Muğla, 8 Kasım 1954). 41 mahalle heyeti seçiminden 36'sını DP, 1'ini Bağımsız, 1'ini karma liste ve sadece birini de CHP adayı kazanmıştır (Muğla, 9 Kasım 1954).

Yapılan seçimlerin ardından CHP'den DP'ye katılımlar olduğu görülmüştür. Muğla Gazetesi'nde verilen bir haberde şu ifadeler kullanılmaktadır: *“Muğla merkez kazası köylerinde Demokrat Parti'nin müspet çalışmaları ve hükümetimizin köylerde yaptığı müspet icraat karşısında CHP'nin en ileri gelen zevatı dahi bu bedahet karşısında CHP'den istifade edip DP ocaklarına kaydolmaktadır”* (Muğla, 22 Kasım 1954).

Yine ilerleyen süreçte Muğla Gazetesi haberlerinde sıklıkla Muğla il ve ilçelerinde CHP'den DP'ye katılımlar ile ilgili haberlere geniş yer vermiştir: *“CHP'nin muhalefeti bile temsil edemeyeceğini anlayarak DP'ye intisap eden selim akıllı vatandaşların isimlerini neşrediyoruz”* başlığı altında haberler bulunmaktadır (Muğla, 27 Kasım 1954).

21 Haziran 1955 tarihinde Muğla CHP İl Kongresi yapılmıştır. Kongreye CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek, Sabık İzmir Valisi Osman Sabri Adal ve Hasan Reşit Tankut da katılmıştır. Kongreye özellikle Kasım Gülek'in de katılması CHP Muğla İl Teşkilatı açısından büyük bir sevinç kaynağı ve DP teşkilatına karşı bir gövde gösterisi olmuştur. Kongrede Kasım Gülek bir konuşma yaparak; DP hükümetinin icraatlarını eleştirmiştir. Kongre sonucu yeni idare heyetinin belirlenmesi ve gerekli çalışmalar yapıldıktan sonra Kasım Gülek Muğla'dan ayrılmıştır (Muğla, 22 Haziran 1955).

9. 1955 Muğla Yerel Seçimleri

13 Kasım 1955'te Muğla Belediye Meclisi seçimleri yapılmıştır. Seçimlere CHP, DP, Bağımsız aday olarak 1950 belediye başkanlığı seçimlerini DP'ye katılarak kazanan Naci Karaosmanoğlu katılmıştır. DP ilk defa 1950'den beri yapılan bir seçimi Muğla'da kaybetmiştir. İlginç bir biçimde DP'lilerin beklemediği

bir sonuç çıkmış ve seçimi bağımsız aday Naci Karaosmanoğlu kazanmıştır (Akça, 2002: 109).

10. 1955 Muğla Yerel Seçimleri Sonrası Muğla İline Yapılan Siyasi Ziyaretler ve Yaşanan Bazı Gelişmeler

8 Mayıs 1956'da hükümetin Ticaret Vekâleti'ne Muğla Milletvekili Zeyyad Mandalin'ci getirildi. Mandalinci Türkiye'yi uzun süre Avrupa Konseyi'nde temsil eden ve II. Dünya Savaşı ve sonrası CHP iktisat politikasını şiddetle eleştiren bir kişi olarak tanınıyordu. Zeyyad Mandalinci'nin Nuri Özsan'dan sonra Muğla'da ikinci bakan olarak hükümete girmesi Muğla DP İl Teşkilatı'nda büyük bir sevinç yarattı. Böylece Muğla hükümetinde iki bakan ile temsil edilir hale gelmiştir (Muğla, 9 Mayıs 1956).

24 Nisan 1957 günü saat 19.30'da Anadolu'nun Güney Batı Bölgesi'nde meydana gelen depremde merkez Fethiye olmak üzere büyük bir sarsıntı yaşanmıştır. Fethiye halkının büyük bir bölümü teravîh namazı için camilerde toplandığı sırada deprem meydana gelmiştir. Depremle birlikte halk sokaklara dökülmüş, kasabada büyük bir kargaşa ve korku yaşanmaya başlamıştır. Fethiye merkezde bulunan Yeni Cami'nin minaresinin yıkılması sonucu 4 kişi hayatını kaybetmiştir (Muğla, 6 Mayıs 1957).

Ayrıca bu deprem sonrasında Fethiye savcısının evleri teker teker dolaşarak halkı evlerinin dışına çıkarması ve Fethiyelilerin geceyi dışarıda geçirmeleri nedeniyle 25 Nisan 1957'de saat 04.26'da, 7,1 şiddetinde gerçekleşen şiddetli depremde can kaybı nispeten az olmuştur (Muğla, 7 Mayıs 1957). 25 Nisan 1957 tarihinde yaşanan depremde, kaza merkezi ve ona bağlı köylerde 27 ve diğer ilçelerde 40 kişi olmak üzere toplam 67 kişi hayatını kaybetmiştir. Evlerine çok yakın geceleyen ya da bina duvarlarının yanında uyuyanlar arasında hayatını kaybedenler olmuştur. Fethiye ilçesi, deprem merkezine yakınlığı ve arazisinin büyük bir kısmının bataklık olması nedeniyle bu depremde diğer yerlere göre en fazla hasara ve can kaybına uğrayan yer olmuştur. Bu depremden sonra ilçe boşaltılmış, halk Çalıcı ve Patlangıç Ovası'nda kurulan çadırlara alınmış, gelen askeri birliklerin aldığı tedbirlerle yağma önlenmiş, yaralılar için seyyar hastane kurulmuş ve buraya yurdun her tarafından yiyecek ve giyecek yardımları yapılmış, kurtarma ekipleri gelmiştir (Gün, 2006: 48)

28 Nisan 1957 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve İçişleri Bakanı Namık Gedik Fethiye'ye gelerek depremle ilgili incelemelerde bulunmuşlardır (Muğla, 28 Nisan 1957). Depremin yaralarının en kısa sürede sarılacağını ve devletin tüm imkânlarının seferber edildiğini beyan etmişler ve can kaybını az olmasının sevindirici olduğunu söylemişlerdir.

25 Nisan 1957 depreminden sonra İçişleri Bakanlığı 12 Mayıs 1957 tarihinde saat 16.30'da bir toplantı yapmıştır. Bu toplantıda depremin yaptığı tahribat, depremle ilgili yapılan işler ve yardımlar gözden geçirilerek tahribata maruz kalan

yerlerin hızla yeniden inşa edilmesi konusu görüşülmüştür. Ayrıca bu toplantıda depremin bilançosu da şu şekilde açıklanmıştır: 386 ev, 20 okul, 8 cami, 23 resmi bina, 124 iş yeri yıkılmış; 886 ev, 34 okul, 1 iş yeri, 14 resmi bina ağır hasar görmüş; 669 ev, 46 okul, 5 cami ise hafif hasar görmüştür. İlerleyen süreçte devlet eliyle depremin yaraları sarılmaya başlamıştır.

7 Mayıs 1958 tarihinde İçişleri Bakanı Namık Gedik Muğla milletvekilleriyle Fethiye'ye gelerek buradaki depremedeler için 650 evin temelini atmıştır (Muğla, 8 Nisan 1958).

Fethiye'de yaşanan bu deprem sonrası devletin zirvesinin ziyaretleri ve yardımları ile bir nebze olsun halkın yaralarının sarılması sağlanmaya çalışılmıştır.

1957 yılının 25 Temmuz'unda CHP Muğla İl Kongresi yapılmıştır. Kongreye gelen CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek yaptığı konuşmada DP hükümetinin iç ve dış politikasını eleştirmiştir. Özellikle DP'nin uygulamalarının hoş karşılanmadığını halkın içinde bulunduğu durumun kötü olduğunu ve ülkenin kötü yönetildiğini, Ülkeyi CHP kadrolarının daha iyi yöneteceğini söylemiştir (Muğla, 26-27 Temmuz 1957).

11. 1957 Seçimleri ve Muğla

TBMM tarafından 27 Ekim 1957 tarihinde milletvekili seçimlerinin yapılması kararı alındıktan sonra Muğla'daki siyasi partilerde bir hareketlilik gözlenmeye başlanmıştır (Akça, 2002: 110). 20 Eylül 1957'de Muğla Eski Valisi ve dönemin Dâhiliye Vekâleti Müsteşarı olan Dilaver Argun DP'den Muğla milletvekili adayı olmak için görevinden istifa etti (Muğla, 21 Eylül 1957). Yine 26 Eylül 1955 nüfus sayımlarına göre Muğla'nın çıkaracağı milletvekili sayıları resmi gazetede yayımlandı. Buna göre Muğla 1957 seçimlerinde 7 milletvekili çıkaracaktı (Muğla, 27 Eylül 1957).

11.1. Siyasi Partilerin Seçim Hazırlıkları ve Muğla'da Milletvekili Adaylarının Belirlenmesi

2 Ekim 1957'de DP Muğla milletvekili aday yoklaması yapıldı. Yoklama sonucu şu kişiler DP Muğla milletvekili adayı olma hakkı kazandılar (Muğla, 3 Ekim 1957):

- Nuri Özsan (Çalışma Eski Vekili)
- Zeyyad Mandalinci (Ticaret Eski Vekili)
- Turan Akarca (Muğla Milletvekili)
- Dilaver Argun (Muğla Eski Valisi ve Dahiliye Vekaleti Müsteşarı)
- Sadi Zeki Pekin (Fethiye Belediyesi Eski Başkanı)
- Turgut Topaloğlu (DP İl Başkanı)

Aday olmaya hak kazanan kişiler oldukça bilindik ve halkın sevgi ve saygısını kazanmış kişilerden oluşuyordu. Bunlardan ikisi bakanlık yapmış kişilerdi.

7 Ekim 1957’de XI. Dönem TBMM DP Muğla milletvekili adayları açıklandı. Bu adaylar 2 Ekim’de yapılan aday yoklamasını kazanan kişiler ile merkezin ilan ettiği aday olan Gazeteci Burhan Belge’den oluşuyordu (Akça, 2002: 110).

DP’de bu gelişmeler yaşanırken muhalefet partisi olan CHP’de çalışmalar devam etmekteydi. Milletvekilleri seçimi için CHP İl Teşkilatı tarafından milletvekili aday yoklaması yapıldı. Yoklama sonucu 27 Ekim’de yapılacak olan seçimlerde CHP Muğla milletvekili adayı olma hakkını kazanan isimler şunlardı (Muğla, 1 Ekim 1957): Mesut Savran, Şevket İlgin, Şerif Baydur, Recai Güreli, Faruk Ağaoğlu, Baha Şıkman, Etem Serim.

11.2. 1957 Seçimlerinin Yapılması

Normalde 1958’de yapılması gereken seçimler yaşanan gelişmeler nedeni ile erkene alınmıştır. 1957 seçimlerine yaklaşılana dönemde, Türkiye’de muhalefet üç partiden oluşuyordu. Bu partileri; İsmet İnönü idaresindeki CHP, Osman Bölükbaşı’nın başkanlığını yaptığı Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Fevzi Lütfi Karaosmanoğlu’nun başkanlığındaki Hürriyet Partisi’dir. Bu üç parti 1957 seçimlerinde DP’ye karşı birleşme kararı almıştır. Ancak DP Hükümeti kendisine karşı hazırlanan bu ittifak hareketini engellemek için, mevcut seçim yasasını değiştirerek yeni bir seçim yasası çıkarmıştır. Ayrıca muhalif partilerin birbirleriyle anlaşamaması da bu adımları sonuçsuz bırakmıştır. DP’nin çıkardığı yeni seçim yasasına göre; bir siyasi partiden ayrılan milletvekili, altı ay süre geçmeden başka bir siyasi partiye geçemiyordu. Bu madde ile amaçlanan şey; Fuat Köprülü’nün seçimlerde DP’ye rakip olmasını engellemektir (Eroğul, 2003: 192-193).

Özellikle muhalefetin giderek güç kazandığı 1957 seçimleri arifesinde iktidara karşı yoğun bir kampanya başlatılmıştır. DP’nin en çok eleştirilen uygulamalarının başında muhalefete yönelik sert tutum gelmektedir. Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP) Genel Başkanı Osman Bölükbaşı’nın tutuklanması, CHP Genel Sekreteri Kasım Gülek’in gözaltına alınması büyük tepkilere neden olmuştur. Olaylarla geçen seçim kampanyasının ardından 27 Ekim seçimlerinin galibi uğradığı oy kaybına rağmen yine DP olmuştur. DP’nin katıldığı son seçim olan 1957 seçimleri sonrasında siyasi ortam giderek gerginleşmiştir (Albayrak, 2004: 294-300). 27 Ekim 1957’de yapılan seçimler tüm ülkede büyük bir çekişme içinde gerçekleşmiştir. Gerek DP gerekse CHP arasında zaman zaman gerginlikler yaşansa da seçim genel itibari ile sorunsuz bir şekilde gerçekleşmiş ve seçimi tekrar DP listeleri kazanmayı başarmıştır.

11.3. Seçim Sonuçları

27 Ekim 1957 seçimleri DP ile CHP arasında oldukça gergin bir atmosferde geçmiştir. Ülkede yaşanan gelişmeler, özellikle DP'nin uygulamalarına karşı CHP'nin oldukça sert eleştirileri bu seçimlere damga vurmuştur. Cumhuriyet tarihinin en sert seçimlerinden birisi 1957 seçimleri olmuştur. Ayrıca 1957 seçimi Türk siyasi yaşamındaki ilk erken seçimdir (Birand, 2005: 94).

1957 seçimlerine ilişkin veriler aşağıda verilmiştir.

27 Ekim 1957 Milletvekili Genel Seçimi Bilgileri (TİK, 2008: 27)

Seçim Tarihi	: 27 Ekim 1957
Nüfus	: 24.064.763
İl	: 67
Seçim Çevresi	: 67
Seçmen / Nüfus Oranı	: % 50,19
Seçim Sistemi	: Liste Usulü Çoğunluk
Kadın Milletvekili (Sayı-Oran)	: 8 - % 1,31
Yeni Milletvekili (Sayı-Oran)	: 365 - % 59,84
Eski Milletvekili (Sayı-Oran)	: 237 - % 38,85

Bu seçimlerde liste usulü çoğunluk seçim sistemi uygulanmıştır. Bu sistemde adaylar isterlerse iki seçim çevresinden seçime girebileceklerdir. Seçim sonrası istedikleri ili tercih edebileceklerdir. Buna göre bu seçimde CHP'den 5 aday, DP'den de 3 aday iki ilde aday olmuşlardır.

Türkiye Geneli Seçim Bilgileri (TİK, 2008: 28)

Toplam Seçmen	: 12.078.623
Toplam Kullanılan Oy	: 9.253.949
Toplam Geçerli Oy	: 9.127.580
Katılım Oranı	: % 76,61
Milletvekili Sayısı	: 610

27 Ekim 1957 seçimlerine katılım oranı önceki seçimlerde %90'lara yakinken bu seçimlerde % 76.6 olmuştur. Oldukça düşük bir katılım söz konusudur. Bunda partilerin birbirleri ile olan sert söylem ve çekişmeleri etkili olsa gerektir. 1954 seçimlerinde toplam seçmen sayısı 10.262.063 iken bu seçimde 12.078.623 olarak tespit edilmiştir. Yine 1957 seçimlerinde milletvekili sayısı 610'dur. Daha önceki seçim olan 1954 seçimlerinde bu sayı 541 olmuştur.

Buna göre Türkiye Cumhuriyeti 1957 yılı milletvekili genel seçimlerinde partilerin aldıkları oylar ve oranlarına bakılacak olursa aşağıdaki tablo yerinde olacaktır.

Tablo 6: 27 Ekim 1957 Türkiye Geneli Milletvekili Seçimi Sonuçları (TİK, 2008: 28)

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı%	Milletvekili Sayısı
1	Demokrat Parti (DP)	4.497.811	48.6	424
2	Cumhuriyet Halk Partisi(CHP)	3.825.267	41.4	178
3	Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)	604.087	6.5	4
4	Hürriyet Partisi (HP)	321.771	3.5	4
5	Bağımsızlar	1.850	0.0	-
	TOPLAM	4.372.621		610

Seçim sonunda DP'nin oy oranı % 48.6, milletvekili sayısı 424, CHP'nin oy oranı % 41.4, milletvekili sayısı ise 178 olmuştur. DP'nin oy oranı ise % 50'nin altına düşmüştür. DP bir önceki seçim olan 1954 seçimlerinde 5.313.659 oy almıştır. Bu seçimde ise oyunu 4.497.811 düşürmüştür. 27 Ekim 1957 seçimleri, önceki seçimlere göre DP için önemli bir gerileme olmuştur; ancak yine de TBMM'de sayısal olarak siyasi rakiplerine karşı ezici bir üstünlük sağlamayı başarmıştır. CHP'nin oyları ise 1954 seçimlerinde % 36'lardan, % 41 civarına yükselmiştir. 1954 seçimlerinde oyu 3.193.471 iken bu seçimde oyunu 3.825.267 ye yükseltmiştir. Bu seçimlerde Cumhuriyetçi Millet Partisi ve Hürriyet Partisi meclise 4'er vekil taşımışlardır. 1954 seçimlerinde bağımsızlar 2 vekil ile temsil olurken bu seçimlerde vekilleri bulunmamaktadır.

1957 seçimlerinde DP 44 ilde milletvekillerinin tamamı, 3 ilde kısmen olmak üzere 424 vekil çıkarmıştır. CHP ise 18 ilde tamamen, 3 ilde de kısmen olmak üzere 178 vekil çıkarmıştır. Hürriyet Partisi ve Cumhuriyetçi Millet Partisi 1'er ilden 4'er vekil çıkarmışlardır (BCA, 030.01.52.312.1.). 1957 seçimleri Muğla ili seçim bilgileri aşağıda verilmiştir.

Muğla İli 27 Ekim 1957 Genel Seçim Bilgileri (BCA, 010.09.459.1330.6.)

Toplam Seçmen	:	137.336
Toplam Kullanılan Oy	:	110.418
Toplam Geçerli Oy	:	108.739
Katılım Oranı	:	% 80,40
Milletvekili Sayısı	:	7

Seçimlerde Muğla ilinde toplam seçmen sayısı 137.336'dır. 1954 seçimlerinde bu sayı 124.140'tır. Yine seçime katılım oranı % 80.40 olmuştur. Bir önceki 1954 seçimlerinde katılım oranı % 86.34 olarak gerçekleşmiştir. Bu seçimde ilin çıkardığı milletvekili sayısı 7 olmuştur.

Tablo 7: Muğla ili 1957 seçimlerinde Oyların Partilere Göre Dağılımı ve Milletvekili Sayıları (TİK, 2008: 76)

S	Partiler	Aldıkları Oy Toplamı	Oy Oranı %	Milletvekili Sayısı
1	DP	60.321	58.6	7
2	CHP	47.305	39.4	-
3	Cumhuriyetçi Millet P. (CMP)	1.201	1.2	-
4	Hürriyet Partisi(HP)	912	0.9	-
5	BAĞ.	0	0	-

Görüldüğü üzere yapılan seçimlerde yine galip parti DP olmuş ve üçüncü seçimi de başarı ile kazanarak Türk siyasi hayatında bir ilki yaşatmıştır. Muğla'da da seçimler büyük bir merak ile takip edilmiş ve seçimlere beş parti katılmış ve en çok oyu DP, en az oyu ise HP almıştır.

Muğla'da sonuçlara göre 1954 seçimlerinde DP 64.467 oy almışken bu seçimlerde bu sayı 60.321 olarak gerçekleşmiştir. Yine 1954 seçimlerinde oy oranı 58.6 iken bu seçimlerde de ilginç bir şekilde aynı kalarak oy oranı yüzde 58.6 olmuştur. CHP 1954 yılı seçimlerinde 41.755 oy alırken 1957 seçimlerinde 47.305 oy almıştır. Yüzde olarak da 1954 seçimlerinde % 39.27 olan oy oranı bu seçimlerde % 39.40 olarak gerçekleşmiştir. Cumhuriyetçi Millet ve Hürriyet Partisi'nin çok varlık gösteremediği hatta % 1'lerde oy aldığı görülmektedir. Seçimden bir gün sonra ve sonraki günlerde Muğla basını seçime geniş yer ayırmıştır. Özellikle seçim sonuçları halka manşetlerden duyurulmuş ve genel değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu sonuçlara göre ilin toplam 7 vekilinin 7'sini de DP adayları kazanmıştır. 27 Ekim 1957 seçimleri sonuçlarına göre Muğla milletvekilleri şu isimlerden oluşmuştur: Zeyyad Mandalıncı DP, Nuri Özsan DP, Dilaver Argun DP, Burhan Belge DP, Sadi Pekin DP, Turgut Topaloğlu DP.

18 Kasım 1957'de DP İl Başkanı Turgut Topaloğlu'nun, 27 Ekim seçimlerinde milletvekili olması üzerine DP İl İdare Kurulu toplanarak il başkanlığına Avukat İlhan Tekinalp'i getirmiştir (Akça, 2002: 110).

1957 seçimleri sonrası ülke içerisinde yaşanan gelişmeler, özellikle DP'nin son döneminde yaşanan bazı gelişmeler, iktidarı güç durumda bırakmıştır. 1958 yılı içerisinde fiyat artışları ile birlikte kuyruklar ve karaborsa ortaya çıkmıştır. Türkiye Köylü Partisi, Cumhuriyetçi Millet Partisi'ne; Hürriyet Partisi ise CHP'ye katılarak iktidara karşı bir güç birliği oluşturmuşlardır. DP ise buna karşılık Vatan Cephesi'ni kurarak ülke içinde örgütlenmeye başlamıştır. Ayrıca Menderes Manisa'da 12 Ekim 1958 günü muhalefetin "kin ve husumet" cephesine karşı bir "Vatan Cephesi"

kurulması çağrısında bulunmuştur. Menderes, halka Vatan Cephesi'nin neden gerekli olduğunu şu şekilde açıklamıştır:

“Politika ve ihtirastan varestе vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatanperverane gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaasına azmetmiş bir Vatan Cephesi'nin kurulması zarureti kendisini göstermişti. Aziz vatandaşlarım, Vatan Cephesi'nde birleşerek eserlerimizi hep birlikte muhafaza edeceğiz. Dünyada siyasi, iktisadi ve içtimai istikrarı örnek telakki olunabilecek bir mükemmeliyette olarak Türk milletinin bütün gayretlerini bu istikamet üzerinde tevcih edilmiş görmek bize nasip olacaktır... Allah hepimizi muvaffak etsin vatandaşlarım” (Uyar, 2001: 25).

Bu gelişmeler üzerine Muğla il ve ilçelerinde vatan cepheleri kurulmaya başlamış ve gazetelerde üyeliklerle ilgili gelişmeler yer almıştır. Özellikle iktidar ve muhalefet arasında zaman zaman çok sert tartışmalar yaşanmıştır. Kıbrıs meselesi ile ilgili hükümetin çabaları ve Menderes'in geçirmiş olduğu uçak kazası muhalefet ve iktidar arasındaki ilişkileri geçici bir süre de olsa yumuşatmıştır. Ancak 1959 yılında Türk lirasının değerinin düşürülmesi ve enflasyonun yükselmeye başlaması kamuoyunda tepkilere yol açmış, muhalefetin güçlenmesi ile birlikte CHP'de erken seçim istekleri gündeme gelmeye başlamıştır. 1960'a gelindiğinde ise iktidar ve muhalefet arasındaki gerginlik iyice artmış, muhalefet DP'yi baskı rejimi kurmakla suçlarken, DP iktidarı ise muhalefeti “*ihtilal çıkırtkanlığı*” yapmakla suçlamıştır. Siyasi ortamın giderek gerginleştiği bu dönemde DP Meclis Grubu CHP'nin yasa dışı yöntemlerle siyaset yaptığı ve bazı basın organları tarafından da desteklendiği, iddiası ile on beş kişilik bir soruşturma kurulu oluşturulmasını kararlaştırmıştır (Bulut, 2009: 73-90). Kurulan Tahkikat Komisyonu siyasi faaliyetlerle beraber kendi çalışmalarıyla ilgili haber ve değerlendirmelere de yasak getirmiştir (T.C. Resmî Gazete, 19 Nisan 1960). 27 Nisan'da bu kurulun yetkilerini genişleten yasanın çıkması ile birlikte İstanbul ve Ankara'daki öğrenci olayları hükümetin tutumunu daha da sertleştirmiştir. Sıkıyönetim ilanına rağmen dinmeyen tepkiler ve ordunun açık bir şekilde ortaya koyduğu hoşnutsuzluk, 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi ile neticelenmiştir. 27 Mayıs ile ilgili iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunlardan biri demokrasi dışı uygulamaları kontrol edemeyen bir hükümete karşı demokratikleşmeyi sağlayan meşru bir darbeydi. Diğer görüş ise seçimle iş başına gelmiş bir iktidarı deviren ve kendisinden sonra gelen darbelere yol açarak demokrasinin kökleşmesini önleyen bir darbedir (Başgil, 2006: 56).

Sonuç

Bu çalışmada Demokrat Parti iktidarı döneminde Muğla'daki siyasi faaliyetler incelenmiştir. Muğla'nın seçim öncesi ve sonrası faaliyetleri, seçim sonuçları ülkenin genel seçim sonuçlarıyla ile karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Muğla ili genel seçim ve yerel seçim sonuçları, halk oylamaları, ülkede yaşanan önemli gelişmelerin ile yansımaları, Muğla basınında çıkan

haberler, ulaşabildiğimiz ölçüde devlet erkânı ve siyasilerin Muğla iline ziyaretleri ve konuşmaları ele alınmıştır.

Ortaya çıkan sonuca göre 1950–1960 yılları arası on yıllık DP iktidarı süresince üç genel seçim, iki yerel seçim ve bir de ara seçim yapılmıştır. Bu seçim dönemlerinde, tüm ülke genelinde olduğu gibi Muğla ili de DP'nin yanında yer almış ve DP'ye ciddi destek vermiştir. Demokrat Partililer bu desteğe karşılık Muğla ilini sık sık ziyaretler yaparak ve Muğla milletvekillerinden bazılarına bakanlık görevi vererek Muğla'yı ödüllendirmişlerdir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

- (BCA, 490.100.378.1583.2.)
- (BCA, 490.100.179.717.1.)
- (BCA, 030.010.77.510.13.)
- (BCA, 030.01.51.309.7.)
- (BCA, 030.01.51.303.6.)
- (BCA, 030.01.55.337.2.)
- (BCA, 030.01.52.312.1.)
- (BCA, 010.09.459.1330.6.)
- (BCA, 490.100.375.1583.1.)

Yayınlanmış Arşiv Belgeleri

TBMM Albümü (1920–2010), TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü I-II-III, Ankara.

Gazeteler

- (Muğla'da Halk, 1950)
- (Demokrat İzmir, 1950)
- (Milliyet, 1953)
- (Muğla, 1953, 1954, 1955, 1956, 1957, 1958)
- (T.C. Resmî Gazete, 19 Nisan 1960)

Araştırma Eserler

- Akça, B. (2002) Sosyal-Siyasal ve Ekonomik Yönüyle Muğla (1923-1960), Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.
- Albayrak, M. (2004), Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946- 1960), Ankara.
- Aydemir, Ş. S. (1973), İhtilalin Mantığı ve 27 Mayıs İhtilali, İstanbul.
- Başgil, A. F. (2006), 27 Mayıs İhtilali ve Sebepleri, İstanbul.

- Birand, M. A., Dündar, C., Çaplı, B. (2005), *Demirkırat Bir Demokrasinin Doğusu*, İstanbul.
- Bulut, S. (2009), “27 Mayıs 1960’tan Günümüze Paylaşılmalı Demokrat Parti Mirası”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 73–90.
- Eroğul, C. (2003), *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Yayınevi, Ankara.
- Gün, P. (2006), “Sosyal, Siyasal Ve Ekonomik Yönüyle Fethiye (1923–1960)”, [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muğla.
- Kara, N. (1992), *Türkiye’de Çok Partili Sisteme Geçiş ve Demokrasi Sorunları*, İstanbul.
- Turan, Ş. (1999), *Türk Devrim Tarihi, Çağdaşlık Yolunda Türkiye*, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2008), *Milletvekili Genel Seçimleri (1923–2007)*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu, (2008) *Halk Oylaması Sonuçları (1961,1982,1987, 1988, 2007)*, Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- Uyar, H. (2001), *Vatan Cephesi*, İstanbul.